

EMILIO GENTILE
“Demokraside Halk Her Zaman Egemendir”
(Yalan!)

EMILIO GENTILE 1946'da İtalya'da doğdu. Roma La Sapianza Üniversitesi'nde modern tarih profesörüdür. Aralarında *Le religioni della politica. Fra democrazie e totalitarismi* (2001), *Renzo De Felice. Lo storico e il personaggio* (2003), *E fu subito regime. Il fascismo e la marcia su Roma* (2012), *Il capo e la folla* (2016) kitaplarının olduğu, İtalyan faşizminin ideolojisi ve kültürü, totalitarizm ve siyasal din kavramı üzerine birçok kitap yayımladı.

“In democrazia il popolo è sempre sovrano” (Falso!)

© 2016 Gius. Laterza & Figli

İletişim Yayınları 2487 • Politika Dizisi 161

ISBN-13: 978-975-05-2205-5

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR Ahmet İnsel

DIZI KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3

Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EMILIO GENTILE

“Demokraside
Halk Her Zaman
Egemendir”
(Yalan!)

“In democrazia il popolo è sempre sovrano”
(Falso!)

ÇEVIREN *Volkan Çandar*

İÇİNDEKİLER

<i>Neden Bu Kitap</i>	7
Biz, Halklar	15
Muzaffer Demokrasi	27
Hasta Demokrasiler	43
Sahne Demokrasisinde Egemenliksizleştirilmiş Halk	51
Biz Yönetenler	61
Ben Yüzümü Koyuyorum	73
Egemen Halk İdol mü?	99
Egemen Halkın Hükümdarlığı Son mu Bulacak?	111
Demokrasinin Bir Dostu	119
<i>DAHA FAZLA BİLGİ İÇİN</i>	131

Neden Bu Kitap

Okumaya hazırlandığınız kitabın Ruhu, Yazarının sayfalarına yazdığı sözlerin pasif bir alıcısı olmaktan yorgun düşüp, argümanın ne olacağını anlamaya yönelik bir söyleşi başlatıyor ve Yazar, temsili demokrasinin, egemen halka sadece seçimlerde figüran olma rolü düştüğü “sahne demokrasisi”ne doğru dönüşmeye başlaması nedeniyle, günümüz demokrasilerinin ağır bir rahatsızlıktan muzdarip olduğu bir anda, demokrasi ve egemen halk hakkında bazı fikirleri ortaya atmak niyetinde olduğu cevabını veriyor.*

Benim beyaz sayfalarıma neler yazmaya niyetlisin?

Demokrasi ve egemen halk üzerine bazı fikirler. Demokrasi halkın iktidarını ifade eder. İktidar eğer halka aitse, halk, egemenliğin sahibi demektir. O halde, demokratik bir devlette egemen olan halktır ve hiçbir yönetici halkın üstünde ve-

(*) Emilio Gentile'nin ürettiği “democrazia recitativa” kavramının karşılığı olarak çeviride “sahne demokrasisi”ni kullandık – ç.n.

ya dışında olamaz. Yönetenlerin her türlü yetkisi onun iradesinden doğar. Kendini yönetenleri serbest, barışçıl ve düzenli seçimler yoluyla seçen de, alaşağı eden de, sonuçta halktır.

Yani senin için demokrasi, kendi temsilcilerini ve yönetenlerini seçen halkın egemenliğiyle örtüşüyor.

Bugün demokrasi bu şekilde anlaşılıyor. Ancak, demokrasinin birçok tanımı var. Bazıları basit, bazıları ise çok karmaşık.

Demokrasiye neredeyse hep, ideal olan özgünlüğünü ve halk iradesinin ifade edilme şeklini belirten bir sıfat eşlik eder: doğrudan, temsili, müzakereci, katılımcı, özgürlükçü, oligarşik, popüler ve sair demokrasi.

Hatta bazı tanımlar halk egemenliğine ilişkin tanımları açıkça dışlar. Örneğin, Avusturyalı ekonomist Joseph Alois Schumpeter'e göre demokrasi, siyasal, hukukî ve idari kararlara erişmek için "temelinde, her bir bireyin, halkoyu yoluyla yürütülen bir rekabet aracılığıyla karar verme gücünü ele geçirdiği" anayasal bir araç olma anlamında, "siyasi bir yöntem" dir.

Raymond Aron, 1960'ta, "kelimenin gerçek anlamında bir demokrasinin varlığından emin olmadığını" ifade etmişti. Zira eğer "halkın iktidarını bu şekilde adlandırmak münasip görülüyorsa, halk iradesine dayanan bir totaliter rejim de dahil olmak üzere, herhangi bir rejimi demokratik olarak adlandırmak mümkündür". Fransız sosyolog, "eğer yaşadığımız dünyada Atina demokrasinden değil de, çağdaş demokrasiden bahsediliyorsa, demokratik rejimlerin temel karakteri seçimlerdir, temsili rejimdir, partiler arası mücadeledir ve iktidarın barışçıl değişim olanağıdır da ondan," diye belirtiyordu. Demokrasinin bu tanımına söyleşimizin ilerleyen bölümlerinde tekrar değineceğim.

Demokrasi üzerine yeni ve orijinal bir şeyler söyleyebileceğin kanısında mısın?

Orijinal laflar etmek niyetinde değilim, fakat yalnızca, demokrasi günümüzde muzaffer görüldüğü için, neredeyse bütün iktidarlar demokratik olduklarını ifade etmeleri yüzünden ve neredeyse bütün mevcut devletlerin anayasalarının her türlü iktidarın kaynağının halk egemenliği olduğunu beyan etmesi sebebiyle, demokraside halkın her zaman egemen olduğunun doğru olup olmadığını araştırmak niyetindeyim.

Peki neden bu beyanların doğruluğuna itiraz ediyorsun?

Çünkü bunların yalnızca hoş laflardan ibaret olmasından korkuyorum ve birçok gözlemci açısından da temsili demokrasi hasta ve bu lafların çoğu halkın gözünü korkutup egemenliğinden yoksun bırakmayı amaçlayan birçok tuzakla dolu. Bugün demokrasiye, iktidarlara ve egemen halkın kendisine atfedilen bütün kusurlar arasında bence en feci olanları, ikiyüzlülük, yalan, kandırma ve sembolik olarak *Put* –senin de içinde yer alacağın kitap serisinin başlığı–* sözcüğünde özetlenebilecek, gerçeğin olduğu gibi kabul ve algılanması yerine, yanlış veya yanılsatıcı algılanması ve kavranmasına dair her şey.

Söyleşimiz ilerledikçe demokraside halkın her zaman egemen olduğu beyanını hangi anlamda yanlış addettiğimi, halk egemenliğinin elde edilmesi tarihinden örnekler vererek göstereceğim. Ancak bunu yaparken tarihin akışına ters yönde hareket edeceğiz. 21. yüzyılın başından, dünyada demokrasinin düşmanlarını yenip muzaffer olmasından itiba-

(*) Kitabın orijinal İtalyanca baskısı Laterza Yayınevi'nin *Put (Idola)* başlıklı dizisinde yayımlandı – ç.n.

ren, zaman içinde geriye, köklerine doğru halk egemenliğinin zaferi için yürütülen uzun mücadelenin başlangıcı olan 18. yüzyılın demokratik devrimlerine doğru ilerleyeceğiz. Sonuçlar için, yakın geçmişin tarihine, üçüncü bin yılın ilk on beş yılına bakarak ve özel olarak İtalyan demokrasisinin sağlık durumu üzerinde durarak döneceğiz.

Başlangıcı Birleşmiş Milletler Örgütü örneğiyle yapmayı seçtim. Bunun nedeni, günümüzün dünyasında egemen halk başarısının en sembolik örneği olması. Bu, daha sonra göreceğimiz gibi, 20. yüzyılın son çeyreğinde demokratik addedilen devletlerin aniden ve hızla artmasıyla doğrulanmıştır.

Ancak daha sonra, demokrasinin zafer kazanmasıyla beraber, gerçek demokrasilerde bir rahatsızlık belirtisi görüldü: Bütün bu rahatsızlıkların arasında temel ve en uyarıcı olanı, egemen halkta iktidarlara, demokratik kurumlara ve partilere karşı kendisinin artık egemen olmadığına dair giderek derinleşen kanaatle beliren hayal kırıklığı, hoşnutsuzluk ve güvensizliktir.

Alıntılacağım örneklerden, güncel demokrasilerin hastalığının kökeninde gerçekten de son olaylar ve koşulların yer aldığı sonucuna bariz şekilde varılacaktır. Ancak bu çok yeni bir olgu da değil. Zira çağdaş demokrasinin tarihinde zaten daha başından itibaren, Amerikan ve Fransız devrimlerinde kendini göstermişti. Bazı açılardan demokrasinin, doğası gereği sürekli bir kriz ortamında yaşadığını söyleyebiliriz. Çünkü egemen halkın kendini içinde bulduğu yaşam koşullarında, çoğunlukla aniden beliren yeni durumlara uyum sağlayabilmek için, demokrasinin kendini sürekli yenilemesi gerekir.

İki yüzyıl boyunca halk egemenliğinin hangi olağanüstü başarıya ulaştığını göstermeye, sembolik olarak Birleşmiş Milletler Örgütü'nü Kutsal İttifak Paketi'yle karşılaştırarak

başlayacağım. Fakat hangi yalanın gölgesiyle sarmalanmış olduklarını ve hâlâ sarmalanmaya devam ettiklerini, egemen halkın iradesiyle ve onun adına hükmettikleri beyanını hangi siyasetle yaptıklarını da göreceğiz. Son olarak da bu gölgelerin boyunun son yıllarda nasıl uzadığını, özellikle demokrasinin zaferiyle gölgelerini yok edeceğine söz vererek ideal halesini dünyaya yaydığı zaman nasıl uzadığını göreceğiz.

Buna karşılık, sanki bugün demokrasi yalanının gölgesi bir sahne demokrasisinin sahneye konmasıyla yayılıyor. Burada sahne devlet, baş aktörler iktidarlar ve figüran ise sahneye sadece seçimler perdesinde zuhur eden, geri kalan zamanda seyirciler gibi oyunu seyreden egemen halktır. Sahne demokrasisi, tam da Norberto Bobbio tarafından 20. yüzyılın sonlarında ifade edilen “demokrasi çağ”ında halk egemenliği krizinin bir sonraki neticesi olacağına benzer.

Demokrasinin krizi üzerine bir kitap daha mı? Ama en azından son yüzyıl içinde bu konuda ne kadar kitap yazıldı biliyor musun?

Biliyorum, bir sürü var. Çoğu da son on yılda yayımlandı. En son çıkanlar arasında, çarpıcı başlıklarıyla geri döndürülemez bir düşüşün aşamalarına göz gezdiren bazılarını sana sayabilirim: *Kendisine Karşı demokrasi*, *Demokrasiden Nefret*, *Demokrasisiz Demokrasi*, *Demokrasi Kaybedildi mi?*, *Demokrasinin Yaşamı ve Ölümü*, *Özgürlükçü Demokrasinin Sonu*.

Yazarlar, günümüz demokrasilerindeki hastalığın en ciddi belirtisinin, egemen halkın demokratik kurumlara olan güven kaybı olduğu üzerinde hemfikirler. Hatta demokrasinin eski bir gelenek olarak yerleşik olduğu yerlerde de bu böyle. Hepsi de egemen halkı her türlü meşru iktidarın temeli olarak saygıdeğer bulurken; bir yandan da ele geçirdikleri iktidarı toplumun çıkarı ve idarecilerin kafasına göre tamamen

başka bir amaçla kullanan yöneticilerin harika seçmeninin rastlantısal yanını giderek daha çok anlatmaya zorlanıyorlar.

Peki, neden sen ve bu kitapların yazarları krizlerden, hatta demokrasinin ölümünden söz ediyorsunuz? Bana öyle geliyor ki ölümcül kehanetlerde bulunmak hoşunuza gidiyor.

Bunlar kehanet değil. Bunlar, etkileri ve egemen halkın kaderiyle ilgili muhtemel sonuçları dikkate alınarak gerçekçi bir şekilde gözlemlenen olgular. Görünen o ki, egemen halk bugün egemenliğinden mahrum kalmak üzere.

Gökyüzüne baktığımda yoğunlaşmakta olan kara bulutları görüyorsam ve gök gürültüsü ve yıldırımlarla beraber sağanağın başlayacağını tahmin ediyorsam, o zaman bu benim ölümcül bir kehanetim olmaz. Gerçekçi olarak, meydana gelebilecek olanın deneyime dayalı bir şekilde dikkate alınması olur. Demokrasinin günümüzdeki rahatsızlığı da böyle.

Peki demokrasiyi bugün tehdit edebilecek olan fırtınanın belirtileri nerede? Serbestçe dolaşabileceğin, konuşabileceğin, yazabileceğin, seyahat edebileceğin bir ülkede yaşıyorsun. Siyasi seçimlerde oy kullanarak kendi şahsi seçiminin kararını verebiliyorsun. İtalyan anayasasının 1. maddesinin ifade ettiği gibi, egemenliğin halkta olduğu demokratik bir cumhuriyette yaşıyorsun. Buna rağmen, birçokları gibi demokrasinin “ölümcül” olarak nitelediğin krizinden endişe ediyorsun. O halde sana karamsar diyenler haklı. İyisi mi beyaz sayfalarıma kara öngörülerinle eziyet etme.

Karamsar değilim. Ama iyimser de değilim. Gerçekçi olma-ya çalışıyorum. Gerçeği olduğu gibi, Machiavelli'nin adlandırdığı şekilde etkili gerçekliği gözlemliyorum. Olan bitenin ne olduğunu insanoğlunun davranışını gözlemleyerek, dü-

şüncelerini karşılaştırarak, hem niyetlerini, hem de sözlerini eylem ve davranışlarının sonuçlarıyla karşılaştırarak anlamaya çalışıyorum.

Bugün dünyada olan bitene bakınca neredeyse bütün hükümetler demokratik oldukları iddiasındalar, hemen bütün anayasalar halkın iktidarın kaynağı olduğunu beyan ediyorlar. Bu ifadelere olguların karşılık gelip gelmediğini anlamak istedim. Bunlara bakınca da, daha önce de ifade ettiğim gibi, bugün yaşanmakta olanın temsili demokrasinin sahne demokrasisine doğru bir dönüşümü olduğuna şahit oldum.

Seçimlerin bir perdesinden diğerine, demokratik devletler sahnesinde hükümetlerin ve partilerin oligarşileri, siyasal sınıfta çürüme, yönetenlerin demagojileri, yurttaşlardaki kayıtsızlık, kamuoyunun manipüle edilmesi ve yürütülen propagandalarda siyasal kültürün bozulması hüküm sürüyor.

Bütün bunlar, belirttiğin kitapların bazılarının da vurguladığı gibi, demokrasinin ölümüne işaret ediyor olabilir mi?

Demokrasi insanın kaderine bir genetik kod gibi kazanmış değil. Karanlık bir ırkçı söylemin iğrenç metaforuyla alı şılagelmiş şekilde ifade edersek, bugün hiçbir topluluğun DNA'sında demokrasi yok. Benim değerlendirmem çok basit: Eğer demokrasi egemen halkın iktidarıysa ve egemen halk artık muktedir değilse, o zaman demokrasi artık varlığını yitirmiş veya bugüne kadar olduğundan başka bir şeye dönüşmüş demektir. Egemen halk da o başka şeye dönüşmüştür.

Hıristiyanlığın doğuşu, yayılması ve zaferiyle Olimpos'un antik tanrılarının başına gelenler demokrasinin ve egemen halkın başına gelebilir. Bu, önceden öngörülmemiş olan, egemen halkın inançlarını silip süpüren ve demokrasiye güvenini yok eden yeni bir "-izm" olabilir. Hıristiyanlığın do-

ğuşundan, devlet dini ve evrensel dinî imparatorluk olduğu zaferine kadar birkaç asır geçti. Bugün değişimler daha hızlı ama aynı zamanda daha anlaşılmaz şekilde gerçekleşiyor.

Yine de, demokrasi tarihî bir fenomendir ve bütün tarihî fenomenler gibi o da bir başlangıca sahiptir. Dolayısıyla bir sonu da olabilir. Aynısı egemen halk için de geçerlidir.